Lainvalmisteluosasto
Lainsäädäntöneuvos Ville Hinkkanen

OM 28/41/2015
11.2.2015

Eduskunnan lakivaliokunnalle

PÄIVÄ-, RIKE- JA YHTEISÖSAKON KOROTTAMINEN (HE 1/2016 vp)

Tausta

Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strategisen ohjelman (29.5.2015) mukaan julkista taloutta vahvistetaan sopeutusohjelmalla, jonka nettovaikutus julkiseen talouteen on 4 miljardia euroa vuonna 2019. Tähän liittyen hallitus on päättänyt julkisen talouden välttämättömistä sopeutustoimista (27.5.2015, hallitusohjelman liite 6). Päiväsakkoja ja rikesakkoja korotetaan osana näitä sopeutustoimia. Talouspoliittinen ministerivaliokunta on lisäksi päättänyt (23.6.2015), että rikesakkoja korottamalla on pyrittävä hankkimaan hallitusohjelmaan verrattuna 20 miljoonaa euroa lisää tuloja.

Sopeutusohjelmassa edellytetyistä 103 miljoonan euron vuotuisista lisätuloista noin 73—78 miljoonaa euroa on tarkoitus saavuttaa sakkojen korotuksin. Erotus eli 25—30 miljoonaa euroa katetaan lisäämällä hallitusohjelman mukaisesti kustannustehokasta automaattista liikenteen kameravalvontaa ja muutenkin tehostamalla liikenteen nopeusvalvontaa, mikä ei edellytä lainsäädännön muuttamista.

Esityksen sisältö

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi rikoslakia ja pysäköinninvalvonnasta annettua lakia.

Päiväsakkojen rahamäärät korotettaisiin noin kaksinkertaisiksi, pienin rahamäärä kuitenkin puolitoistakertaiseksi (9 e). Esityksen mukaan päiväsakon rahamäärä olisi yksi kolmaskymmenesosa sakotettavan keskimääräisestä kuukausitulosta (nykyisin 1/60). Ulkomailla verotettavien tulojen asemaa selvennettäisiin lisäämällä rikoslakiin valtuussäännös, jonka mukaan asetuksella voitaisiin säätää tarkemmin keskimääräisen kuukausitulon arvioinnista.

Rikesakon lakisääteinen suurin rahamäärä korotettaisiin 200 eurosta 400 euroon, suurin käytössä oleva rikesakko olisi jatkossa 285 euroa. Yhteisösakon asteikko korotettaisiin noin kolminkertaiseksi, pienin rahamäärä 2 500 euroon ja enimmäismäärä 2 500 000 euroon.

Rikesakkoja koskevien muutosten johdosta pysäköinninvalvonnasta annetusta laista poistettaisiin säännös joutokäyntirikkomuksesta määrättävän pysäköintivirhemaksun enimmäismäärästä.

Käyntiosoite	Postiosoite	Puhelin	Faksi	Sähköpostiosoite
Kasarmikatu 25 HELSINKI	PL 25 00023 VALTIONEUVOSTO	02951 6001	09 1606 7730	oikeusministerio@om.fi

Vaikutukset

Sakkojärjestelmällä ei ole valtiontaloudellisia tavoitteita eivätkä valtiontaloudelliset vaikutukset ole sakkojärjestelmää uudistettaessa yleensä keskeisiä. Sakoilla ei pyritä keräämään tuloja valtiolle, vaan sakkojärjestelmällä pyritään rikollisuuden sääntelyyn ja ennaltaehkäisyyn. Tästä huolimatta päiväsakoilla, rikesakoilla ja yhteisösakoilla on myös fiskaalinen vaikutus. Jos korotukset eivät merkittävästi muuta ihmisten käyttäytymistä ja perintätulos pysyy ennallaan, merkitsevät korotukset valtiolle noin 53—56 miljoonan euron vuotuisia lisätuloja (päiväsakko n. 44 milj. e, rikesakko n. 10—11 milj. e, yhteisösakko n. 0,4—1,0 milj. e). Päivä- ja rikesakkojen korotukset vaikuttavat heikentävästi niiden kotitalouksien taloudelliseen asemaan, joihin sakotettavat kuuluvat. Yhteisösakon korotus vaikuttaa puolestaan niiden yritysten taloudelliseen asemaan, jotka tuomitaan oikeushenkilön rangaistusvastuun piiriin kuuluvista rikoksista.

Rahamäärien korottaminen edellyttää tiedottamista sekä kertaluonteisia muutoksia lukuisiin viranomaisten tietojärjestelmiin ja ohjeisiin. Muutokset ovat toteutettavissa viranomaisten nykyisten resurssien puitteissa.

Minimipäiväsakon korottaminen on omiaan vähentämään sakkojen suorittamista rahana ja johtamaan siihen, että entistä suurempi osa sakoista suoritetaan vankeutena. Tämän seurauksena vankiluvun voidaan arvioida kasvavan noin 50—60 vangilla ja rangaistusten täytäntöönpanokustannusten noin 4 milj. euroa vuodessa. Arvio on luonteeltaan suuntaa-antava. Muutos voidaan toteuttaa Rikosseuraamuslaitokselle varattujen nykyisten toimintamenojen puitteissa.

On vaikea arvioida, missä määrin rahamäärien korottaminen ehkäisee sakoilla rangaistavaa rikollisuutta. Kriminologisen ja kriminaalipoliittisen tutkimuksen mukaan rikoslainsäädännön ennaltaehkäisevä vaikutus riippuu rangaistusten ankaruutta enemmän kiinnijäämisriskistä ja rankaisemisen todennäköisyydestä. Rangaistusten kiristämisellä ei yleensä ole havaittavaa vaikutusta rikollisuuden määrään. Päivä- ja rikesakkoja määrätään eniten liikennerikoksista, joten niiden rahamäärien korotukset ovat merkityksellisiä erityisesti liikenneturvallisuuden kannalta. Ei ole todennäköistä, että korotuksella olisi merkittävää vaikutusta ylinopeuksiin.

Ehdotettujen korotusten yhdessä vuonna 2016 käyttöön tulevan rikosuhrimaksun kanssa voidaan arvioida heikentävän sakotettavien maksukykyä, mikä voi lisätä erityisesti pieni- ja keskituloisten sakotettavien velkaantumista, siihen liittyviä ongelmia sekä heikentää yleisesti heidän elinolojaan ja toimintamahdollisuuksiaan. Sakon muuntorangaistuksen yleistyminen voi lisätä sakkoihin liittyviä sosiaalisia ongelmia.

Voimaantulo

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan keväällä 2016. Esitykseen liittyvät kaksi valtioneuvoston asetusta on tarkoitus saattaa voimaan samanaikaisesti.